

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПРИНЦИП

Національний принцип – один із виявів теорет. рівня осмислення нац. феномена; загальне правило формування й розвитку націй, яке діє, з одного боку, як об'єктивна закономірність у сфері національного, а з іншого, – є настановою для суб'єктів іст. процесу. **Н.п.** намагалися сформулювати відомі націологи, напр., Е. Ренан (нація як «духовний принцип», що поєднує історичну пам'ять народу та його мрії про майбутнє) та Е. Гелнер (націоналізм як «політ. принцип» згідно якого політична та національні одиниці повинні збігатися). Для творчого переосмислення етнологічної та політ. теорій нації, пошуку їх спільної основи методологічно продуктивним є використання загальної теорії самоорг-ції. У її контексті **Н.п.** відображає діалектичну єдність двох універсальних способів самоорг-ції соціуму – етнічного (етнокультурного) та політичного. Наслідком такого поєднання є принципово новий самоорганізаційний механізм – національний і новий тип людських спільнот – нація.

Феномен етнічності тісно пов'язаний, перш за все, з культурою, яка завжди унікальна і тому володіє істотним етнічним потенціалом. Етнічність властива всім історичним типам етнічних спільнот, у т.ч. й нації. Політ. співт-во як сусп. феномен передбачає спільну політ. мету, цінності і норми, спільну діяльність на основі поділу праці, наявність органів влади та примусу. Політ. самоорг-ція синергійно поєднується з етнічною (етнокультурною) самоорг-цією. Перша забезпечує в основному вертикальну інтеграцію соціуму, друга – горизонтальну.

Т. зв. етнічна та політична нації – не є «чистими», суто етн. чи політ. спільнотами. Обидва різновиди націй «змішані» з двох причин: 1) завдяки сутнісному чиннику, згідно з яким будь-яка нація є поєднанням політ. та етн. засад; 2) через іст. обставини, коли формування новітніх націй відбувалося на етнічній або на політ. основі, доповнюючись згодом іншим – політичним чи етнокультурним – чинником. Ідеальні моделі етнічної і політичної спільностей, в яких відсутній ін. компонент самоорг-ції (в етносі – політ., у політичному співт-ві – етнічний), не життєздатні. Етнос, позбавлений політ. складової, перебуває в стані т. зв. «етнічної маси» (І. Франко), а д-ва без культурної основи може утримуватися лише суворими законами й силовими методами. Тому в етн. і політ. націях присутній необхідний мінімум іншого способу самоорг-ції, що дає змогу забезпечувати їхню стабільність та розвиток.